

ELŻBIETA SUCHOŃ

CHARAKTERYSTYKA ZJAWISKA BEZDOMNOŚCI W WOJEWÓDZTWIE WARMIŃSKO-MAZURSKIM

THE CHARACTERISTICS OF HOMELESSNESS IN WARMIA-MAZURY

A b s t r a c t. One of the main tasks of the municipality is to include the development implementation and strategies to solve social problems with regarding the social assistance programs and prevention. The most difficult to solve problem is the homelessness. It has accompanied the society since ever but nowadays it is considered to be the "twenty first century epidemic." There are many causes of homelessness. They include the poverty, evictions, alcoholism and crime. Homelessness is the cause of social exclusion and it is not easy to return to the real social life. Leaving this condition is very difficult and requires painstaking work of a homeless person oneself and overcoming own weaknesses. Many social institutions are involved in providing assistance to the homeless, offering shelters, assistance in job searching, therapeutic help in fighting with addictions and developing individual programs to abandon the homelessness. Intention this article is to show the phenomenon of homelessness that occurs in Warmia-Mazury and the results of implemented programs of getting out people's homelessness.

Key words: social exclusion, homelessness, poverty, homeless person, marginalization.

1. WPROWADZENIE

Problem bezdomności towarzyszy człowiekowi od zawsze. Rozwój opieki nad chorymi, ubogimi, bezdomnymi sięga średniowiecza i wiąże się z działalnością Kościoła, który jako pierwszy był założycielem wielu szpitali i przytułków dla biednych. Bezdomni określani byli „ludźmi gościńca” lub „ludźmi luźnymi”. Marta Milewska podaje w swojej publikacji, że w 1584 r.

Mgr ELŻBIETA SUCHOŃ – doktorantka Szkoły Głównej Handlowej w Warszawie; adres do korespondencji: e-mail: elzbieta.suchon@uwm.edu.pl

z inicjatywy jezuitów, a przede wszystkim ks. Piotra Skargi, zostało utworzone Bractwo Miłosierdzia, które zakładało w Polsce instytucje charytatywne i szpitalne¹.

Według Ireny Pospiszyl szczególnie niekorzystny pod względem bezdomności był przełom wieku XVII i XVIII, w którym liczba bezdomnych w Polsce wynosiła około 1-5% ludności. Bezdomni skupiali się w okolicach dużych miast². Jerzy B. Karski pisze, że pierwsze przejawy polityki społecznej można zauważyć w Konstytucji 3 Maja z 1791 r., jednak w okresie zaborów rozwój polityki społecznej został zatrzymany³. Po raz pierwszy problem bezdomności uwzględniono w Ustawie z dnia 16 sierpnia 1923 r. o opiece społecznej (Dz. U. z 1923, nr 92, poz. 726). W myśl art. 1 tej ustawy opiekę społeczną rozumiano jako „zaspakajanie ze środków publicznych niezbędnych potrzeb życiowych tych osób, które trwale lub chwilowo własnymi środkami materialnymi lub własną pracą uczynić tego nie mogą, jak również zapobieganie wytwarzaniu się stanu, powyżej określonego”⁴. Zakres opieki społecznej objął między innymi dzieci, okres macierzyństwa, starców, inwalidów, nieuleczalnie chorych, bezdomne ofiary wojny i ciężko poszkodowanych, więźniów po odbyciu kary itd. W literaturze przedmiotu bezdomność traktowana jest jako „epidemia XXI wieku”, z którą próbują walczyć wszelkie organizacje na szczeblu krajowym, jak i międzynarodowym.

Celem niniejszego artykułu jest charakterystyka zjawiska bezdomności występującego na terenie województwa warmińsko-mazurskiego oraz ukazanie rezultatów wdrożonych programów wyjścia z bezdomności.

2. BEZDOMNOŚĆ JAKO ELEMENT WYKLUCZENIA SPOŁECZNEGO

Rozwój ekonomiczny niesie ze sobą wiele korzyści, ale wraz z nim następuje podział społeczeństwa na bogatych i biednych. W Polsce w okresie transformacji wyraźnie wzrosła liczba osób bezdomnych ze względu na ma-

---

¹ M. MILEWSKA, *Ochrona zdrowia w Guberni Płockiej 1865-1915*, Pułtusk: Wyd. Akademia Humanistyczna im. A. Gieysztora 2012, s. 9.

² I. POSPISZYL, *Patologie społeczne. Resocjalizacja*, Warszawa: Wydawnictwo Naukowe PWN 2008 s. 295.

³ J. B. KARSKI, *Polityka zdrowotna samorządu terytorialnego*, Warszawa: CeDeWu Sp. z o.o. 2009, s. 20.

⁴ Art. 1 Ustawy z dnia 16 sierpnia 1923 r. o opiece społecznej (Dz. U. nr 92, poz. 726).

sowe zwolnienia pracowników, likwidację zakładów pracy, wzrost bezrobocia, likwidację miejsc w hotelach pracowniczych, pogorszenie warunków życia społeczeństwa, powiększające się zjawisko ubóstwa. Wszelkie nierówności w społeczeństwie prowadzą do marginalizacji, która definiowana jest jako „ograniczone uczestnictwo społeczne oraz ograniczony dostęp do jego podstawowych instytucji, tj.: rynek pracy, rynek konsumpcji, system wymiaru sprawiedliwości, system edukacyjny i także instytucje służby zdrowia”⁵. Maria Gagacka, powołując się na Janusza Czapińskiego, wymienia następujące typy wykluczenia:

Strukturalne – zdefiniowane przez takie cechy położenia społecznego, jak: miejsce zamieszkania, niskie wykształcenie własne i ojca oraz dochody na osobę w rodzinie poniżej granicy ubóstwa;

Fizyczne – podeszły wiek, inwalidztwo;

Normatywne – związane z takimi kryteriami, jak: nadużywanie alkoholu, narkomania, konflikt z prawem, samotność i bycie ofiarą dyskryminacji z powodu wyglądu, przekonań, narodowości itd.⁶

Cezary W. Włodarczyk, Iwona Kowalska i Anna Mokrzycka w swojej publikacji podają, że wykluczenie występuje z różnym natężeniem we wszystkich krajach Unii Europejskiej i często jest następstwem ubóstwa, które może prowadzić do bezdomności⁷. Powołując się na encyklopedyczną definicję, za bezdomność uważa

zjawisko społeczne, polegające na braku domu lub miejsca stałego pobytu gwarantującego jednostce lub rodzinie schronienie przed niekorzystnymi warunkami atmosferycznymi oraz zaspokojenie podstawowych potrzeb na poziomie uznawanym w danym społeczeństwie za wystarczający⁸.

Ustawa z 2004 r. o pomocy społecznej definiuje osobę bezdomną jako

osobę niezamieszkującą w lokalu mieszkalnym w rozumieniu przepisów o ochronie praw lokatorów i mieszkaniowym zasobie gminy i niezameldowaną na pobyt stały, w rozu-

---

⁵ E. ROMAN, *Dynamika zagrożeń i zaburzeń współczesnej socjalizacji prozdrowotnej dzieci i młodzieży*, w: K. BIAŁOBRZESKA, S. KAWULA (red.), *Wykluczenie i marginalizacja społeczna. Wokół problemów diagnostycznych i reintegracji psychospołecznej*, Toruń: Wydawnictwo Edukacyjne Akapit 2006, s. 65.

⁶ M. GAGACKA, *Stygmatyzacja bezdomnych i marginalizacja*, w: J. MAZUR (red.), *Bezdomność. Szkice z socjologii, polityki społecznej i katolickiej nauki społecznej*, Lublin: Wydawnictwo KUL 2006, s. 95.

⁷ C. W. WŁODARCZYK, I. KOWALSKA, A. MOKRZYCKA, *Szkice polityki zdrowotnej Unii Europejskiej*, Warszawa: Wolters Kluwer 2012, s. 79.

⁸ *Wielka Encyklopedia PWN*, t. 3, Warszawa: Wydawnictwo Naukowe PWN 2001, s. 508.

mieniu przepisów o ewidencji ludności, a także osobę niezamieszkujejącą w lokalu mieszkalnym i zameldowaną na pobyt stały w lokalu, w którym nie ma możliwości zamieszkania⁹.

Inną definicję podaje Leszek Stankiewicz: „bezdomność to rozpacz wynikająca z braku oparcia w zamieszkanui, to życie w nędzy zakrapiane alkoholizmem, narkomanią i brakiem poczucia godności ludzkiej”¹⁰. Autor ten uważa, że istnieje wiele definicji bezdomności. Podzielił je na następujące grupy:

1. Definicje bezdomności wynikające ze źródłowości (etymologii);
2. Definicje bezdomności o podłożu altruistycznym;
3. Definicje bezdomności wiążące ją z główną przyczyną;
4. Definicje bezdomności wiążące ją z kumulacją przyczyn;
5. Definicje bezdomności jako złożonego zjawiska społecznego i kulturowo-osobowościowego stanu;
6. Inne, np. budowane na gruncie zjawisk, które obejmuje dana dyscyplina naukowa lub wynikające z praktycznych doświadczeń (np. lokalnych)¹¹.

Stankiewicz uważa, że

bezdomność jest złożonym zjawiskiem społecznym i osobowościowym stanem bezdomnego człowieka, warunkowanym przez różne przyczyny i przez fakt braku schronienia, spełniającego elementarne warunki, które pozwalają uznać je za pomieszczenie mieszkalne¹².

Stanisław Kowolik natomiast uważa, że nie powinno się ustalać definicji bezdomności, gdyż jest to zjawisko wielowymiarowe i należy je traktować jako proces społeczny¹³.

Jan Mazur wymienia następujące grupy osób bezdomnych:

- Bezdomni na skutek utraty zatrudnienia, uzależnienia alkoholowego, upośledzenia społecznego, sporów i rozpadów rodzinnych.
- Osoby młode, pary narzeczeńskie, które z powodu braku możliwości pozyskania własnego mieszkania rezygnują z założenia własnej rodziny.

---

⁹ Art. 6, pkt 8 Ustawy z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej (Dz. U. 2004, nr 64 poz. 593).

¹⁰ L. STANKIEWICZ, *Zrozumieć bezdomność*, Olsztyn: UWM 2002, s. 21.

¹¹ Tamże, s. 20.

¹² Tamże, s. 24.

¹³ S. KOWOLIK, *Polityka państwa wobec bezdomności*, w: MAZUR (red.), *Bezdomność. Szkice z socjologii*, s. 51.

– Osoby wykluczone społecznie, mające problemy mieszkaniowe, ekonomiczne, prawne, społeczne, polityczne¹⁴.

Ten sam autor dokonał podziału bezdomności ze względu na przyczynę: (1) Dobrowolną – będącą skutkiem własnego wyboru. (2) Spowodowaną czynnikami obiektywnymi, niezależnymi od człowieka. (3) Będącą wynikiem rozwoju cywilizacyjnego¹⁵.

Andrzej Przymeński rozróżnia bezdomnych płytko i bezdomnych głęboko. Za tych pierwszych autor uznaje osoby zdolne do życia we własnym zakresie według norm społecznie akceptowanych. Bezdomni głęboko są to osoby nieprzystosowane społecznie do samodzielnego życia¹⁶.

Marek Jażdżikowski wyróżnia w bezdomności pięć faz:

– I – faza wstępna, trwająca do 2 lat; charakteryzuje się ona tym, że bezdomny nie przyznaje się do bezdomności, utrzymuje kontakty z rodziną, szuka schronienia początkowo u znajomych, potem na klatkach schodowych, piwnicach, opuszczonych domach;

– II – faza ostrzegawcza, trwa od 2 do 4 lat; bezdomny jest zazwyczaj już w trakcie choroby alkoholowej, postrzega swoją sytuację jako tymczasową, zadłuża się wobec różnych instytucji, słabną jego kontakty z rodziną;

– III – faza adaptacyjna, obejmująca 4-6 lat; bezdomny już poznał hierarchię wśród bezdomnych, postępuje u niego choroba alkoholowa, kontakty z rodziną są utrudnione, pojawia się poczucie winy wobec rodziny, próby wychodzenia z bezdomności stają się coraz rzadsze;

– IV – faza chroniczna, obejmująca 6-10 lat; charakteryzuje się pełnym przystosowaniem do bezdomności, zerwaniem kontaktów z rodziną, pogarszającym się stanem zdrowia bezdomnych alkoholików;

– V – faza bezdomności trwałej – 10 lat i więcej; bezdomny nie potrafi samodzielnie funkcjonować w społeczeństwie, brak mu motywacji i chęci wyjścia z bezdomności¹⁷.

---

¹⁴ J. MAZUR, *Bezdomność jako przedmiot polityki społecznej*, w: MAZUR (red.), *Bezdomność. Szkice z socjologii*, s. 13.

¹⁵ Tamże, s. 12.

¹⁶ A. PRZYMEŃSKI, *Aktualny stan bezdomności w Polsce. Aspekt polityczno-społeczny*, w: M. DĘBSKI, K. STACHURA (red.), *Oblicza bezdomności*, Gdańsk: UG 2008, s. 19-20.

¹⁷ M. JAŹDŻIKOWSKI, *Syndrom bezdomności*, <http://www.albert.slupsk.net/index.php?go=homeless&to=marek> (dostęp: 05.08.2014).

Do podstawowych skutków bezdomności należą:

Wykluczenie społeczne utrudniające lub uniemożliwiające pełnienie wielu ról społecznych.

Uzależnienie od świadczeń i pomocy zewnętrznej rodzące w konsekwencji zaniki własnej aktywności.

Uzależnienia od alkoholu i innych środków psychoaktywnych oraz związane z syndromem uzależnienia konsekwencje.

Bezrobocie, a ściślej egzystencja w szarej strefie ekonomicznej, która jeśli nawet dostarcza bieżących dochodów, uniemożliwia uzyskanie uprawnień do wielu świadczeń i przyszłego zabezpieczenia społecznego.

Przystosowanie do bezdomności, pozwalające wprowadzić na egzystencję poza systemem, ale stygmatyzujące, obniżające poczucie własnej wartości i motywację do powrotu do społeczeństwa.

Brak kontroli nad własnym życiem, ograniczenie aktywności do zaspokajania bieżących potrzeb, bez działań w dłuższej perspektywie.

Pogarszający się stan zdrowia.

Rozpad rodziny¹⁸.

3. PROBLEM BEZDOMNOŚCI NA TERENIE WOJEWÓDZTWA WARMIŃSKO-MAZURSKIEGO

W województwie warmińsko-mazurskim zjawisko bezdomności badane jest od 1999 r. przez Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej Urzędu Marszałkowskiego Województwa Warmińsko-Mazurskiego w Olsztynie. Według stanu na dzień 15 września 2013 r. liczba bezdomnych w województwie warmińsko-mazurskim wyniosła 1169 osób. Tabela 1 przedstawia liczbę bezdomnych w latach 2010-2013, z podziałem na mężczyzn, kobiety i dzieci.

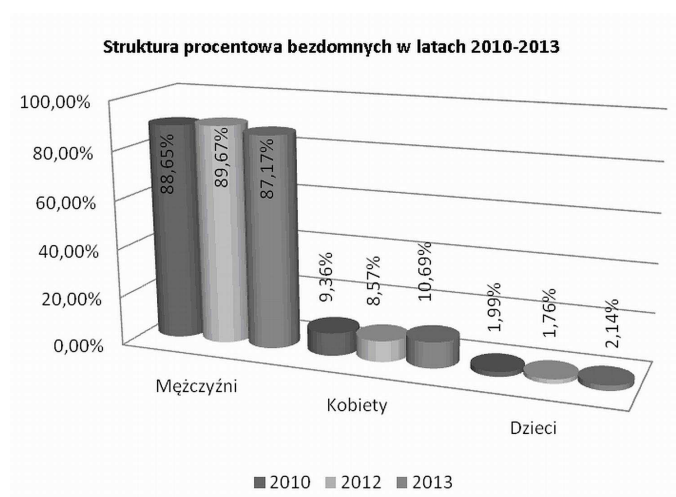
¹⁸ Informacja dotycząca problematyki bezdomności na terenie województwa warmińsko-mazurskiego, Urząd Marszałkowski Województwa Warmińsko-Mazurskiego, Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej, Olsztyn 2013, <http://www.warmia.mazury.pl/pl/polityka-spoleczna/pomoc-i-integracja-spoleczna/770-bezdomnosc-w-wojewodztwie-warmińsko-mazurskim> (dostęp: 13.06.2014).

Tabela 1. Liczba bezdomnych w latach 2010-2013

Wyszczególnienie	2010	2012	2013
Liczba bezdomnych ogółem	1410	1423	1169
Mężczyźni	1250	1276	1019
Kobiety	132	122	125
Dzieci	28	25	25

Źródło: <http://www.warmia.mazury.pl/polityka-spoeczna/pomoc-i-integracja-spoeczna/770-bezdomnosc-w-województwie-warminsko-mazurskim> (dostęp 13.06.2014)

Szacowana w 2013 r. liczba bezdomnych zmniejszyła się w porównaniu z latami ubiegłymi. Jednak dane te dotyczą badanego okresu do września 2013 r. i liczba ta mogła się zwiększyć w okresie zimowym, w którym więcej osób korzysta ze wsparcia ośrodków pomocy.

Wykres 1. Bezdumni w latach 2010-2013 (dane w procentach)

Źródło: <http://www.warmia.mazury.pl/polityka-spoeczna/pomoc-i-integracja-spoeczna/770-bezdomnosc-w-województwie-warminsko-mazurskim> (dostęp 13.06.2014)

Większość bezdomnych wywodzi się ze środowisk miejskich. W tabeli 2 przedstawiono liczbę osób przebywających w ośrodkach miejskich w latach 2011-2013. Najwięcej bezdomnych było w tym czasie Elblągu, Olsztynie i Ostródzie.

Tabela 2. Liczba osób bezdomnych w ośrodkach miejskich w latach 2011-2013

Miasto	2011	2012	2013
Elbląg	393	325	170
Olsztyn	201	145	112
Ostróda	58	66	45
Nidzica	37	41	34
Giżycko	35	32	29
Ełk	30	63	24
Bartoszyce	29	37	52
Pisz	29	31	26
Mrągowo	27	21	22
Lidzbak Warmiński	23	–	–
Szczytno	–	28	25
Biskupiec	–	28	29
Kętrzyn	–	25	25
Działowo	–	24	21
Olecko	–	19	–
Gołdap	–	–	38
Ława	–	–	21
Pasłęk	–	–	22

Źródło: <http://www.warmia.mazury.pl/pl/polityka-spoeczna/pomoc-i-integracja-spoeczna/770-bezdomnosc-w-wojewodztwie-warminsko-mazurskim> (dostęp 13.06.2014)

Tabela 3 ukazuje liczbę osób bezdomnych w województwie warmińsko-mazurskim z uwzględnieniem przyczyn bezdomności. Przyczyny te nie stanowią w rzeczywistości odrębnych powodów bezdomności, często wiążą się ze sobą. Rubryka „Inne przyczyny” obejmuje: rozpad rodziny, rozwody, utratę pracy, zniszczenie domu w klęskach żywiołowych, narkomanię, ucieczki z domu, nieradzenie sobie z trudnościami codziennego życia itp.

Jak wynika z tabeli 3, głównymi przyczynami bezdomności są alkoholizm i eksmisje. Przyczyny te jednak często wiążą się ze sobą; zazwyczaj jedno są następstwem wystąpienia drugich.

Tabela 3. Liczba osób bezdomnych z uwzględnieniem przyczyny bezdomności

Przyczyna bezdomności	2011	2012	2013
Alkoholizm	978	925	823
Inne przyczyny	517	325	119
Eksmisje	538	276	335
Choroby	316	172	186
Przestępczość	258	82	157

Źródło: <http://www.warmia.mazury.pl/pl/polityka-spoeczna/pomoc-i-integracja-spoeczna/770-bezdomnosc-w-województwie-warminsko-mazurskim> (dostęp 13.06.2014)

W roku 2009 Beata Szluz przeprowadziła w Tarnobrzegu badania sondażowe wśród lokatorów mieszkań socjalnych, wykorzystując kwestionariusz ankiety. Jednym z celów badań było wskazanie przyczyny bezdomności. Z badań tych wynika, że przyczyny bezdomności są następujące: ubożenie społeczeństwa, kryzys gospodarczy, brak mieszkań, brak pomocy od innych, problemy osobiste, alkoholizm i zaburzenia psychiczne¹⁹. Natomiast według Przymeńskiego przyczynami bezdomności są: konkurencyjny rynek pracy, bezrobocie, brak lokali mieszkalnych oraz luki w systemie zabezpieczenia społecznego²⁰.

Strukturę osób bezdomnych na terenie województwa warmińsko-mazurskiego z podziałem na wiek oraz wykształcenie przedstawiają tabele 4 i 5.

Tabela 4. Liczba osób bezdomnych z województwa warmińsko-mazurskiego z uwzględnieniem wieku – stan na dzień 15 września 2013 r.

Przedział wiekowy	Liczba osób (ogółem)	Mężczyźni	Kobiety
18-30	51	41	10
31-40	139	116	23
41-50	247	212	35
> 51	707	654	53

Źródło: <http://www.warmia.mazury.pl/pl/polityka-spoeczna/pomoc-i-integracja-spoeczna/770-bezdomnosc-w-województwie-warminsko-mazurskim> (dostęp 13.06.2014)

¹⁹ B. SZLUZ, *Bezdomność w opinii mieszkańców bloków socjalnych*, <http://yadda.icm.edu.pl/yadda/element/bwmeta1.element.desklight-162d23f0-7e5b-4c19-9650-Wielkafcabad7c2866c/tom28-10-szluz.pdf> (dostęp: 05.08.2014).

²⁰ PRZYMEŃSKI, *Aktualny stan bezdomności w Polsce*, s. 26.

Jak wynika z tabeli 4, najwięcej bezdomnych jest w grupie powyżej 51 roku życia; wśród nich 92,5% stanowią mężczyźni, a 7,5% – kobiety. Drugą liczną grupę tworzą osoby bezdomne w wieku 41-50 lat.

Tabela 5. Liczba osób bezdomnych z województwa warmińsko-mazurskiego z uwzględnieniem wykształcenia – stan na dzień 15 września 2013 r.

Wykształcenie	Liczba osób (ogółem)	% bezdomnych (ogółem)	Mężczyźni	Kobiety
Podstawowe	659	57,6	572	87
Zawodowe	377	32,95	356	21
Średnie	98	8,57	86	12
Wyższe	10	0,87	7	3

Źródło: <http://www.warmia.mazury.pl/pl/polityka-spoeczna/pomoc-i-integracja-spoeczna/770-bezdomnosc-w-województwie-warmińsko-mazurskim> (dostęp 13.06.2014)

Najwięcej osób bezdomnych (659) ma wykształcenie podstawowe; 86,8% tej grupy stanowią mężczyźni. Wśród bezdomnych 10 osób miało wyższe wykształcenie (70% to mężczyźni).

Na terenie województwa warmińsko-mazurskiego zorganizowano następujące schroniska, noclegownie oraz domy dla bezdomnych: Dom Noclegowy – Zarząd Rejonowy Polskiego Komitetu Pomocy Społecznej w Bartoszczycach, Działdowskie Centrum Caritas w Działdowie, Noclegownia Stowarzyszenia Pomocy Społecznej „Socjal” w Braniewie, Działdowskie Centrum Caritas w Działdowie, Noclegownia im. św. Ojca Pio w Ełku, Dom św. Ojca Pio Caritas Diecezji Ełckiej w Ełku, Dom dla Osób Bezdomnych i Najuboższych w Ełku „Monar Markot”, Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Prostkach, miejsce tymczasowego schronienia w Giżycku, lokal przeznaczony na tymczasowe schronienie w Butowie, Schronisko dla Osób Bezdomnych im. Zenona Noconia w Rucewie, Dom Rodzinny w Arklitach, Dom Samotnej Matki „Kotanek”, Noclegownia w Lidzbarku Warmińskim, Ewangelicki Dom Opieki „Arka” w Mikołajkach, Miejsce Schronienia w Olecku, Schronisko dla Osób Bezdomnych w Ostródzie, Dom Odzyskanych dla Życia „Markot” w Marwałdzie, Noclegownia w Piszcu, Schronisko dla Bezdomnych im. Sabiny Kuszniaków w Olsztynie, Dom dla Bezdomnych im. św. Brata Alberta w Elblągu, Pogotowie Socjalne w Elblągu. Placówki te mają 743 miejsca noclegowe. Poza wymienioną bazą noclegową na terenie województwa funkcjonuje

46 ośrodków wsparcia. Zajmują się one wydawaniem żywności, ciepłych posiłków, odzieży, środków higienicznych oraz zapewniają dzienny pobyt z możliwością kąpieli i prania.

Z informacji z Regionalnego Ośrodka Polityki Społecznej Urzędu Marszałkowskiego Województwa Warmińsko-Mazurskiego w Olsztynie wynika, że realizowane są indywidualne programy wyjścia z bezdomności. Ich liczbę w latach 2009-2013 ujmuje tabela 6.

Tabela 6. Liczba programów indywidualnego wyjścia z bezdomności w latach 2009-2013

Rok	Liczba programów indywidualnych
2009	46
2010	25
2011	14
2012	17
2013	28

Źródło: <http://www.warmia.mazury.pl/pl/polityka-spoleczna/pomoc-i-integracja-spoleczna/770-bezdomnosc-w-województwie-warminsko-mazurskim> (dostęp 13.06.2014)

Najwięcej programów (46) zaplanowano w 2009 r., najmniej (zaledwie 14) w 2011 r. Jednak zupełnie inaczej przedstawia się rzeczywista chęć uczestnictwa osób bezdomnych w tych programach. Z informacji z Regionalnego Ośrodka Polityki Społecznej wynika, że w 2010 r. 11 osobom udało się wyjść z bezdomności. W tabeli 7 przedstawiono dane dotyczące liczby osób objętych programem oraz jego efekty.

Tabela 7. Liczba osób objętych indywidualnym programem wychodzenia z bezdomności i jego rezultat

Wyszczególnienie	Liczba osób objętych indywidualnym programem	Liczba osób, które wyszły z bezdomności
2009	43	6
2010	25	11
2011	14	0
2012	17	9
2013	1	0

Źródło: <http://www.warmia.mazury.pl/pl/polityka-spoleczna/pomoc-i-integracja-spoleczna/770-bezdomnosc-w-województwie-warminsko-mazurskim> (dostęp 13.06.2014)

Jak wynika z tabeli 7, mimo że oferowana jest pomoc i są tworzone możliwości wyjścia z bezdomności, to istnieją trudności w minimalizowaniu tego zjawiska. Współpraca z osobami bezdomnymi jest bardzo trudna, gdyż często są oni uzależnieni od alkoholu, mają braki w wykształceniu oraz słabą motywację do podjęcia pracy nad samym sobą. Także stan zdrowia osób bezdomnych nie jest bez znaczenia. Niepełnosprawność, wycieńczenie organizmu, odmrożenia kończyn, wychłodzenie w sezonie zimowym sprawiają, że osoby te nie są w stanie podjąć zatrudnienia. Jest też grupa, której odpowiada dotychczasowe życie i pobyt w domach dla bezdomnych zupełnie im wystarcza. Z badań Iwony Grabarczyk, przeprowadzonych metodą sondażu, z zastosowaniem kwestionariusza ankiety, w Domu Odzyskanych dla Życia – Markot w Marwałdzie wynika, że na 43 respondentów 50% mężczyzn deklarowało chęć podjęcia pracy, w tym 38,2% – od razu i obojętnie jakiej, 11,8% – nie każdy rodzaj pracy; 50% mężczyzn nie podjęłoby pracy, w tym: 41,2% – ze względu na stan zdrowia, 5,9% – z powodu podeszłego wieku, 2,9% – ponieważ pracują jako wolontariusze²¹. Wśród badanych kobiet 55,4% wyraziło chęć podjęcia pracy, w tym 33,3% – od razu i obojętnie jakiej, 11,1% – nie za każdą płacę, 11,1% – nie każdy rodzaj pracy; 44,6% kobiet nie podjęłoby pracy, w tym: 33,3% – ze względu na stan zdrowia, 11,1% – z powodu podeszłego wieku²².

4. PODSUMOWANIE

Bezdomność należy do jednego z najbardziej skrajnych przejawów wykluczenia społecznego. Wiąże się ona z pozbawieniem człowieka godności, szacunku i bezpieczeństwa, ze zjawiskami patologicznymi (alkoholizm, przemoc, przestępstwa). Przyczyną bezdomności mogą być dramatyczne sytuacje rodzinne, a czasami źle podjęte decyzje, które swój finał mają „na ulicy”. Bezdomność jest zjawiskiem, które dotyczy ludzi w każdym wieku, o różnym wykształceniu, niezależnie od pochodzenia. Ma miejsce w krajach wysoko rozwiniętych, jak i rozwijających się. Trudno jest określić skalę bezdomności, gdyż prowadzone badania dotyczą osób bezdomnych, którym udzielono pomocy w różnym zakresie lub którzy zgłosili się do ośrodków pomocy. Podawane wartości są zazwyczaj szacunkowe, obarczone dużym błędem. Trudności

---

²¹ I. GRABARCZYK, *System wsparcia i pomocy bezdomnym*, Olsztyn: UWM 2007, s. 204.

²² Tamże.

wynikają z braku realnej możliwości policzenia osób bezdomnych, a także z braku jednoznacznej definicji bezdomności. Wyjście z bezdomności należy do niełatwego etapu życia osoby bezdomnej. Przeszkodami na tej drodze są: uzależnienie od alkoholu, zły stan zdrowia, brak pracy, brak meldunku lub wiek osoby bezdomnej. Istnieje wiele organizacji, ośrodków pomocy, które dysponują odpowiednimi specjalistami, terapeutami, przy których pomocy realizują programy wyjścia z bezdomności. Jednak to zależy przede wszystkim od osoby bezdomnej, od jej walki z własnymi słabościami.

BIBLIOGRAFIA

Literatura przedmiotu

- GAGACKA M.: Stygmatyzacja bezdomnych i marginalizacja, w: J. MAZUR (red.), *Bezdomność. Szkice z socjologii, polityki społecznej i katolickiej nauki społecznej*, Lublin: Wydawnictwo KUL 2006, s. 94-110.
- GRABARCZYK I.: *System wsparcia i pomocy bezdomnym*, Olsztyn: Wydawnictwo UWM 2007.
- Informacja dotycząca problematyki bezdomności na terenie województwa warmińsko-mazurskiego, Urząd Marszałkowski Województwa Warmińsko-Mazurskiego, Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej, Olsztyn 2013, <http://www.warmia.mazury.pl/pl/polityka-spoeczna/pomoc-i-integracja-spoeczna/770-bezdomnosc-w-wojewodztwie-warmińsko-mazurskim> (dostęp: 13.06.2014).
- JAŹDZIKOWSKI M.: Syndrom bezdomności, <http://www.albert.slupsk.net/index.php?go=homeless&to=marek> (dostęp: 05.08.2014).
- KARSKI J. B.: *Polityka zdrowotna samorządu terytorialnego*, Warszawa: Wydawnictwo CeDeWu Sp. z o.o. 2009.
- KOWOLIK S.: Polityka państwa wobec bezdomności, w: J. MAZUR (red.), *Bezdomność. Szkice z socjologii, polityki społecznej i katolickiej nauki społecznej*, Lublin: Wydawnictwo KUL 2006, s. 45-66.
- MAZUR J.: Bezdomność jako przedmiot polityki społecznej, w: J. MAZUR (red.), *Bezdomność. Szkice z socjologii, polityki społecznej i katolickiej nauki społecznej*, Lublin: Wydawnictwo KUL 2006, s. 11-28.
- MILEWSKA M.: *Ochrona zdrowia w Guberni Płockiej 1865-1915*, Pułtusk: Wyd. Akademia Humanistyczna im. A. Gieysztora 2012.
- POSPISZYL I.: *Patologie społeczne. Resocjalizacja*, Warszawa: Wydawnictwo Naukowe PWN 2008.

- PRZYMEŃSKI A.: Aktualny stan bezdomności w Polsce. Aspekt polityczno-społeczny, w: M. DĘBSKI, K. STACHURA (red.), *Oblicza bezdomności*, Gdańsk: UG 2008, s. 19-20.
- ROMAN E.: Dynamika zagrożeń i zaburzeń współczesnej socjalizacji prozdrowotnej dzieci i młodzieży, w: K. BIAŁOBRZESKIEJ, S. KAWULA (red.), *Wykluczenie i marginalizacja społeczna. Wokół problemów diagnostycznych i reintegracji psychospołecznej*, Toruń: Wydawnictwo Edukacyjne Akapit 2006.
- STANKIEWICZ L.: *Zrozumieć bezdomność*, Olsztyn: Wydawnictwo UWM 2002.
- SZLUZ B.: *Bezdomność w opinii mieszkańców bloków socjalnych*, <http://yadda.icm.edu.pl/yadda/element/bwmeta1.element.desklight-162d23f0-7e5b-4c19-9650-Wielkafcabad7c2866/c/tom28-10-szluz.pdf> (dostęp: 05.08.2014).
- Wielka Encyklopedia PWN, t. 3, Warszawa: Wydawnictwo Naukowe PWN 2001.
- WŁODARCZYK C. W., KOWALSKA I., MOKRZYCKA A., *Szkice polityki zdrowotnej Unii Europejskiej*, Warszawa: Wolters Kluwer 2012.

Akty prawne

- Ustawa z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej (Dz. U. 2004, nr 64 poz. 593).
- Ustawa z dnia 16 sierpnia 1923 r. o opiece społecznej (Dz. U.1923, nr 92, poz. 726).

CHARAKTERYSTYKA ZJAWISKA BEZDOMNOŚCI W WOJEWÓDZTWIE WARMIŃSKO-MAZURSKIM

Streszczenie

Jednym z obowiązków gminy jest m.in. opracowanie i realizacja strategii rozwiązywania problemów społecznych, z uwzględnieniem programów pomocy społecznej i profilaktyki. Do najtrudniejszych do rozwiązania problemów należy zjawisko bezdomności. Towarzyszy ono społeczeństwu od zawsze, ale w obecnych czasach jest uważane za „epidemię XXI wieku”. Istnieje wiele przyczyn bezdomności. Wśród nich wymienia się ubóstwo, eksmisje, alkoholizm, przestępczość. Bezdomność jest przyczyną wykluczenia społecznego, z którego niełatwo jest wrócić do życia społecznego. Wyjście z tego stanu jest bardzo trudne i wymaga ciężkiej pracy osoby bezdomnej nad sobą w celu przezwyciężenia własnych słabości. Wiele placówek społecznych jest zaangażowanych w udzielanie pomocy osobom bezdomnym, oferując im schronienie, poszukując dla nich pracy, udzielając wsparcia terapeutycznego w walce z nałogami czy opracowując indywidualne programy wyjścia z bezdomności. Celem artykułu jest ukazanie zjawiska bezdomności w województwie warmińsko-mazurskim oraz zaprezentowanie rezultatów wdrożonych programów wyjścia z bezdomności.

Słowa kluczowe: wykluczenie społeczne, bezdomność, ubóstwo, osoba bezdomna, marginalizacja.